

Entorns urbans. Dues experiències creuades al barri de la Ribera

Enric Mas i Barceló*

Resum

Les lectures i el diàleg amb un entorn urbà (o a partir seu) permeten enriquir el llenguatge plàstic tant pel que fa a la comprensió com a l'expressió personal. Les dues experiències exposades en aquest article desvelen maneres diferents, tot i que coincidents en el fons, de treballar en, des de i per a un mateix barri capturant-ne l'aparença en imatges i repensant-les.

Paraules clau

imatge, art, experiència docent, expressió plàstica, entorn escolar

Recepció de l'original: 30 d'abril de 2008

Acceptació de l'article: 29 de maig de 2008

Introducció

En el darrer Congrés d'Educació de les Arts Visuals celebrat a Barcelona¹ vaig començar la meua intervenció (un sondeig sobre l'educació artística a l'escola) fent lectura del meu currículum vitae. Es tractava de situar els oients en el punt des del qual porto a terme les meves reflexions i la meua tasca: un territori equidistant de les pràctiques artístiques i les educatives, que em sembla important assenyalar de nou, ja que aquest és el punt des d'on s'han dut a terme les dues experiències que em dispo a compartir amb el lector.

La primera d'elles forma part d'un projecte anomenat *Barris*, que vaig iniciar ara fa dos anys amb els estudiants d'Educació Social i s'insereix en la meua pràctica habitual com a professor del Departament de Didàctica de l'Educació Visual i Plàstica i de Comunicació Audiovisual de la Universitat de Barcelona. Per a la segona, que també forma part d'un projecte més ampli anomenat *Mestres d'Art*, hi vaig accedir mercès a la meua dedicació al llibre d'artista, a les arts gràfiques (en concret a la serigrafia i al gravat), i a la pràctica artística en general.

El fet de vincular ambdues experiències a un barri en concret –el de la Ribera, de Barcelona– va ser en part fruit de l'atzar (almenys en un primer terme) i en part induït (un cop es va haver produït la primera coincidència). Les coincidències (aquest cop buscades) també van més enllà del territori físic en el qual s'han implementat totes dues experiències. Tècnicament, en els dos casos ens trobem davant d'un treball exploratori que, mitjançant la tècnica fotogràfica, persegueix obtenir un resultat artístic. En últim terme, però, hi hem de buscar l'assoliment d'objectius com ara la

(*) Professor del Departament de Didàctica de l'Educació Visual i Plàstica - Comunicació Audiovisual, de la Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de Barcelona. La seva línia d'investigació es centra en les relacions existents entre educació, comunicació, art i espais expositius. Adreça electrònica: emas@ub.edu

(1) *II Congrés d'Educació de les Arts Visuals. Creativitat en Temps de Canvi*. Universitat de Barcelona, COLBACAT, 8, 9 i 10 de novembre de 2007.

construcció de coneixement i l'afirmació de la pròpia identitat que es derivaran d'aquesta tasca d'observació i de creació.

La diferència més notable entre ambdues propostes (la més notable perquè n'hi ha moltes altres) és l'edat dels participants, que en un cas superen la majoria d'edat i en l'altre es mouen en la franja dels 8-9 anys.

'Barris'

Barris és un projecte que té com a finalitat vincular la universitat amb la ciutat i l'escola per fer de la docència quelcom de profitós no només per a professors i alumnes sinó també per a un sector de la societat més ampli.

La premissa és ben senzilla; els objectius primordials de les meves classes dins els estudis d'Educació Social són, *en primer lloc*, afavorir un apropament i una comprensió dels estudiants cap al fet artístic dins del context actual de les arts on estem immersos; *en segon lloc*, aconseguir que els estudiants generin un discurs plàstic adequat a les seves intencions i a les seves capacitats, i *per últim*, propiciar que els futurs educadors siguin capaços de generar propostes personals i profitoses entorn de l'expressió plàstica.

En funció d'aquests objectius, i des de fa alguns anys, els proposo la pràctica següent: A partir d'un itinerari preestablert per un barri determinat de Barcelona, han de localitzar deu punts que poden ser emblemàtics (o no) del barri en qüestió i capturar-los amb l'ajut d'un aparell fotogràfic. Mentrestant, i en el decurs d'aquest itinerari, han de construir una col·lecció de no menys de deu imatges pròpies, també en fotografia, d'allò que els cridi l'atenció o els susciti l'interès per la raó que sigui. Aquest «safari fotogràfic» –com l'acostumem a anomenar– pel barri ha de ser el més exhaustiu possible perquè l'exercici té una segona part que no els és desvelada en primera instància.

Un cop presentades les imatges es procedeix a fer una tria de les millors per a la segona part de la pràctica, que consistirà en l'elaboració de breus propostes de treball a partir de deu de les imatges aportades (de les seves, no de les dels punts de control del recorregut).

Una assignatura com la de Tècniques d'Expressió Plàstica en una titulació d'Educació Social no té gaire sentit si no és per aprendre a fer propostes de treball interessants i adequades a diferents col·lectius i circumstàncies. En la mesura que sigui possible, també han de ser propostes que motivin el mateix educador. És per això que l'exercici es proposa a partir de les seves inquietuds (són imatges que han capturat perquè els resultaven interessants). També es persegueix l'aprofitament i l'adaptació a un entorn proper, la qual cosa reverteix en un desenvolupament de la creativitat necessària més endavant per adaptar-se a diverses situacions. Per aquest motiu es valora de manera especial l'originalitat i la idoneïtat dels plantejaments dels estudiants sobre les fotos escollides.

Entre totes les propostes, se'n farà una nova selecció i es muntarà una presentació conjunta per distribuir-la en aquells centres del barri que ho desitgin i on s'impar-teixi alguna mena d'educació plàstica o artística. D'aquesta manera es tanca una mica el cercle i allò que ens ha aportat el barri en forma d'estímul, reverteix en forma

de proposta per al col·lectiu que l'habita. També es propicia que l'ensenyament universitari no resti reclòs en una «torre d'ivori» sinó que reverteixi de manera productiva a la societat.

El fet d'haver de localitzar els punts del recorregut no és tan sols un mecanisme de control sinó també una manera d'estimular l'observació i de connectar amb la realitat que s'està observant (el barri) ja que, de vegades, poden no ser evidents a simple vista i requerir una mica d'observació i, altres vegades, en canvi, es tracta dels llocs emblemàtics i constitutius de la personalitat de l'entorn explorat. D'aquesta manera ens apropem al primer dels objectius (lectura i comprensió).

El treball de localitzar els propis interessos i d'aportar-ne una imatge té a veure amb el primer objectiu però va lligat sobretot al segon, a la connexió amb ells mateixos i a la construcció d'un missatge propi (en aquest cas fotogràfic). El motiu de no avançar la segona part de l'exercici rau justament en no interferir en aquells aspectes que serien més de caire aplicat en el vessant més creatiu i més propi. D'altra banda, he considerat (tot i haver tingut reiterats debats sobre aquest punt) que allò que veritablement suscita el nostre interès artístic ens pot ser útil en l'àmbit pedagògic, si més no per intentar transmetre d'una manera o altra els motius d'aquest interès.

Per últim, les propostes es realitzen de forma breu per tal d'estimular-ne la creativitat i l'autenticitat per sobre de fórmules més estereotipades. No es tracta d'una pluja d'idees exactament, però sí que es regeix pel mateix principi, en tant que únicament se'n demana l'enunciat. S'hi valora no tant la correcció en la formulació de les activitats, sinó l'originalitat i l'adequació amb les imatges.

En les imatges següents es poden veure uns pocs exemples de les més de tres-centes vint imatges –amb les corresponents propostes– que els estudiants de l'assignatura de Tècniques d'Expressió Plàstica, del curs 2007-2008 d'Educació Social, van presentar a partir del seu itinerari pel barri de la Ribera de Barcelona.

Imatge 1. Dues propostes de Toni Videahea

1.-ABSENCIES EN ESCENES QUOTIDIANES
Fotografías que documenten encuentros, pero s'entse la presència de persones.
Ex.: Un lliu després de fer l'amor. Una taula parada

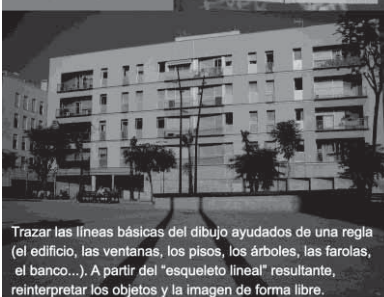
2.-EXPLORAR EL CONCEPTE DE DEMOLICIÓ I RECONSTRUCCIÓ
Agafar un objecte vell, desmuntar-lo, i crear un objecte nou a partir de les peces.

Imatge 2. Dues propostes de Rocío del Río

Uso de las sombras:
A partir de un dibujo aplicar sombras desde diferentes ángulos.
La expresividad del contraste blanco y negro:
Realizar ilustración utilizando únicamente este contraste
Taller de máscaras
Propuesta infantil:
Realizar disfraces de vampiros, momias y otros personajes .

Trazar las líneas básicas del dibujo ayudados de una regla (el edificio, las ventanas, los pisos, los árboles, las farolas, el banco...). A partir del "esqueleto lineal" resultante, reinterpretar los objetos y la imagen de forma libre.

Mestres d'art

Quan l'organitzador del programa *Mestres d'Art*, Andrea Contino, va contactar amb mi per convidar-me a participar en el projecte, va fer-ho com a artista plàstic i com a membre del grup 13L, de llibres d'artista. En aquell moment jo no sabia que una de les escoles on em tocava intervenir estaria situada en el barri de la Ribera i que hi acabaria fent un treball vinculat a la idea de barri.

«"Mestres d'Art" és un programa educatiu patrocinat per l'IMEB per al curs 2007-08, al llarg d'aquest període, artistes professionals de diferents disciplines com el vídeo documental, el teatre d'ombres, la creació multimèdia, el llibre d'artista, i la poesia visual i sonora, treballaran amb mestres i estudiants en la realització de projectes artístics que al mateix temps generaran situacions d'aprenentatge i descobriment. [...]

Els mestres i les escoles que desitgen participar en aquest programa poden triar, segons els seus interessos, amb quin artista i a partir de quina disciplina desitgen treballar [...] Cada projecte tindrà una duració de 4 o 5 sessions (cada una amb una durada de 2 o 3 hores) [...] Les sessions es realitzaran dintre de l'horari escolar i en el mateix recinte [...] Les disciplines artístiques escollides, amb la seva capacitat d'integrar dintre del procés creatiu diferents llenguatges, tenen un gran potencial pedagògic i permeten explorar aspectes diferents del coneixement i de la creació, donar lectures diverses del món que ens envolta, descobrir i aportar eines per a que s'hi puguin desenvolupar les potencialitats expressives i creatives dels alumnes. [...] Ens agrada la idea que els mestres són persones que acompanyen els "aprenents" cap als coneixements.

"Mestres d'art" es refereix no només a la capacitat de realitzar un bon treball artístic, sinó també a la necessitat de donar vida a unes relacions entre "mestres", o sigui persones disposades a transmetre els seus coneixements, i "aprenents", és a dir persones disposades a absorbir-los.

Proposant la realització d'un projecte artístic, així com els artistes d'altres èpoques transmetien els seus coneixements fent treballar els "aprenents" en els seus tallers i en les seves obres, aquests "mestres d'art" aniran acompanyant els estudiants en el descobriment de les possibilitats expressives i comunicatives dels diferents mitjans, a través d'un treball i una creació que generen interrogants, problemes i curiositat. [...]

Conjuntament amb educadors professionals que coneixen a fons el món de l'escola, els artistes que participen a "Mestres d'Art" han elaborat uns plantejaments educatius que siguin "el més apropiats possibles" per transmetre els continguts, les motivacions, les tècniques, els secrets de la seva manera de concebre i fer art tot treballant al voltant d'un projecte artístic real». ²

En el fragment anterior, queda prou explicitada la proposta tal com va arribar a les meves mans. A partir d'aquí el procés va continuar amb la presa de contacte amb les escoles que em van escollir per treballar-hi i amb la presentació del meu treball per tal de poder consensuar la línia més idònia a seguir en cada cas³.

L'escola Cervantes, situada al carrer Sant Pere més Baix, de Barcelona, es va interessar per un petit llibre anomenat *Insignificants*, en el qual apareixen imatges fotogràfiques de petits detalls del meu entorn quotidià, d'aparença banal i carregats no obstant de sentiment. A partir d'aquí vaig establir la relació amb la idea del barri, proposant de treballar el llibre d'artista amb els nens (un grup de 25 nens i nenes de tercer curs) a través de la presa de imatges del seu entorn més proper amb un aparell fotogràfic digital, i vinculant aquestes imatges al seu propi imaginari i a la seva identitat.

Al llarg de set sessions d'una hora i mitja (un cop a la setmana) vam realitzar diferents pràctiques relacionades amb els llocs que els nens coneixen del seu barri, amb els mapes i les ubicacions, i amb els recorreguts. També es va fer una pràctica central –al voltant de la qual s'han desenvolupat diferents treballs d'autoexpressió– consis-

(2) Extracte del projecte «Mestres d'Art», elaborat per Andrea Contino i KTON&CIA, presentat a l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona (2007).

(3) El meu agraïment infinit a la direcció del centre i en particular a la professora Montserrat Jové, que ha facilitat en tot moment la feina amb els nens amb la seva dedicació i entusiasme pel projecte.

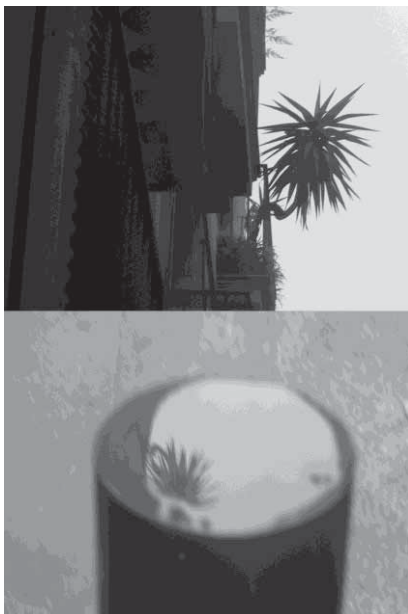
tent en fer una sortida de l'escola en petit grup i, pactant prèviament un recorregut, perquè cada nen capturés deu instantànies del barri.

Aquesta pràctica va resultar veritablement la més significativa de totes les realitzades per diferents motius:

- Per l'expectació suscitada per part meva i de la mestra quan vam anunciar la tasca amb una setmana d'anticipació.
- Per l'organització que va requerir l'activitat: es van haver d'organitzar quatre grups de nens i mobilitzar quatre mestres més –dos sortien amb els nens i quatre es quedaven a l'aula per atendre les diferents pràctiques.
- Pel fet extraordinari de realitzar una tasca escolar fora del recinte.
- Per la utilització d'un aparell digital, eina inusual en un taller de plàstica, tot i ser un aparell d'ús comú fora de l'escola.
- Per la pràctica en si de la tècnica fotogràfica, amb la seva fidelitat i immediatesa.
- Pel seguiment i la insistència, en els dies successius, amb visionats, comentaris de les imatges i noves pràctiques realitzades a partir de les mateixes.

Els principals objectius de la pràctica es van assolir tot d'un seguit. En *primer lloc*, preteníem que els nens descobrissin el seu entorn i potenciessin la seva capacitat d'observació, i això es va veure de seguida reflectit en l'actitud i en les imatges dels infants. En *segon lloc*, es buscava una identificació amb aquest entorn i aquest va resultar ser un camí de doble via perquè d'una banda els nens i les nenes buscaven i ens portaven cap allò que ja coneixien i ens volien ensenyar ja que els resultava propi (la porta de casa seva, el comerç d'un familiar...), i d'altra banda, en fer la selecció de les imatges es van decantar per aquelles coses que havien descobert i els havien sobtat, incorporant-les al seu imaginari.

Imatge 3. En el transcurs de l'itinerari un dels nens s'adona, fins i tot, del reflex de la palmera en el toll d'aigua sobre el piló

Imatge 4. Les imatges de fotos i cartells i imatges d'aparadors i comerços van sovintejar en el treball dels nens

La col·lecció d'imatges obtingudes va ser sorprenent, no només per la seva qualitat i per haver aconseguit amb rapidesa reflectir els objectius (els recorreguts no podien allargar-se més de vint minuts i tot i així podem observar en les imatges els petits detalls on alguns nens i nenes van arribar a aturar l'objectiu del seu aparell); sinó, més enllà d'això, per la tipologia de les imatges capturades, on predominen clarament dues categories d'imatges que no havíem previst que es poguessin repetir amb tanta insistència: les imatges d'imatges (fotos de fotos, fotos de cartells,...) i les imatges relatives al comerç o al consum (aparadors i botigues).

El cert és que Sant Pere més Baix i el seu entorn és un barri prou comercial però observem la taula resum de les imatges per adonar-nos-en de la proporció de les imatges:

Aparadors i comerços	74
Cartells i fotos	48
Portes, finestres i balcons	48
Detalls	44
Errors	27
Grafitis	22
Edificis	21
Ells mateixos	19
Animals	17
Motos i cotxes	15
Altres elements arquitectònics i urbans	14
Arbres i plantes	14
Indicatiu i senyals	13
Vistes	9
Fets anecdòtics	7
Espais lúdics, parcs	5
Persones	4
Reflexos	3
Bicicletes	3
Cel	3
Total	410

La proporció de fotografies que prenen per motiu els aparadors i els comerços és aclaparadorament superior a qualsevol altre de les categories, i aquelles que capturen altres fotografies o cartells des dels mateixos aparadors o des d'altres menes de suports publicitaris ocupa el segon lloc de la taula, només igualada per portes, finestres i balcons, i seguida de prop per aquelles imatges de petits detalls, que són prou nombroses com per permetre afirmar que els nens i nenes van demostrar una aguda observació (de fet també podríem considerar com a *detall* les portes, finestres i balcons, respecte de la categoria més genèrica de *edificis*, amb la meitat d'imatges, si no fos que aquests elements són, en si mateixos, prou significatius).

Les fotografies fallides no són gaire nombroses ja que la tecnologia digital en permet la visualització i, si és el cas, esborrar les imatges a l'instant, però el fet és que un dels aparells va mostrar un comportament defectuós i això va fer augmentar el nombre d'imatges cremades i gudes.

La categoria *ells mateixos* hauria estat també molt més nombrosa si no els haguessim prohibit expressament fotografiar-se entre ells, ja que en aquest cas l'exercici sobre el barri hagués quedat eclipsat pel joc de posar davant la càmera. Podem afirmar que els nens i les nenes han gaudit del fet de treballar amb la càmera i la pràctica en si ja resultava prou lúdica tal com estava plantejada (una prova d'això

és el fet que el nombre de fotos realitzades va ser gairebé el doble del que els havíem demanat); donar completa llibertat de joc no hagués estat profitós tampoc per a ells mateixos.

Esperàvem recaptar imatges d'*animals, plantes, senyals i altres elements urbans i arquitectònics* (fonts, bústies, contenidors, clavegueram...) però no esperàvem que fos tan minso l'apartat de *vistes generals*, i això ens va sorprendre favorablement, ja que significa que els nens enfoquen correctament l'observació. Tampoc el de *persones*, que ens porta a reflexionar sobre el fet que les úniques persones per les quals semblen tenir interès els nens són les que coneixen personalment, mostrant-se notablement més encuriosits per la presència al seu voltant d'animals i plantes.

De fet, aquesta és una simple observació més que no pas un estudi rigorós, ja que en aquest cas hauríem de tenir en consideració, entre d'altres coses, la permeabilitat d'algunes categories (a vegades és difícil determinar si el nen pretenia fotografiar el balcó o les plantes que hi ha al balcó); tampoc la classificació està feta segons criteris molt estables (de vegades ateny al motiu –animal, planta...–, altres a l'enquadrament –detall, vista general). També és cert que agrupar diversos elements en una categoria afavoreix que hi hagin més imatges d'aquella temàtica. I per últim dir que no s'ha tingut gaire en consideració el factor mimètic (és a dir el fet que els nens i les nenes sovint prenen algunes imatges pel simple fet que el seu company/a ho havia fet). Però el cert és que cap d'aquests retrets afecta en excés les afirmacions que s'han realitzat amb anterioritat.

És a dir, continua sent cert que els nens i les nenes han dirigit la seva mirada cap a dos aspectes que, d'entrada, no estaven previstos per nosaltres, els adults (i parlo en plural perquè la mestra també es va mostrar sorpresa per aquest fet), que des de la nostra mirada no els percebem com a integrants de la cultura de consum en tant que no són consumidors o no ho són al menys de manera directe, i això no obstant es mostren igualment sensibles a l'encís de les estratègies de venda que ens arriben per via del visual (això són fotografies publicitàries, cartells, i aparadors).

Curiosament en cap de les imatges recopilades en el projecte «Barris» (realitzat, recordem, amb estudiants universitaris), descrit anteriorment, apareix ni una sola fotografia d'una foto o d'un reclam publicitari i molt poques imatges d'aparadors i botigues que mostrin el producte si aquest no és molt curiós o està dispostat d'una manera singular. També és possible que els nens no tinguin desenvolupada la consciència que les imatges i les fotografies «pertanyen» al seu creador i que capturar-les o reproduir-les pugui ser quelcom d'il·lícit en algun sentit; en canvi, els adults, que sí tenim aquest sentit de pertinença de les imatges, tenim més objeccions a «piratejar-les» si no és per aportar nous sentits. De fet, l'únic cas en què s'ha produït quelcom semblant a la reinterpretació d'una imatge fotogràfica ha estat clarament involuntari: Un dels nens va fer una fotografia d'un paisatge paradisiac sobre el qual hi havia enganxat un avís que convidava a resar el sant «via crucis»; el xoc entre la fotografia i el text resulta paradoxal per una mirada adulta, el nen en canvi, ni se'n va adonar de la presència de la nota; és a dir, sí que se'n va adonar, perquè a l'hora de treballar sobre la seva imatge va demanar de poder retallar-la i treure-la, ja que, evidentment, des del seu punt de vista no aportava nou significat a la imatge sinó que destorbava.

Imatge 5. La imatge del Pau

Conclusions

Les dues experiències abans descrites són prou diferents entre elles, però això no descarta que se'n puguin treure algunes conclusions comunes.

La primera d'elles té a veure amb el potencial inesgotable del nostre entorn quotidià com a font d'inspiració. La ciutat és plena d'imatges possibles. No només aquelles produïdes pels artistes de carrer (grafiters, stickers,...) sinó també les produïdes de manera involuntària per la gent o les que simplement hi són, a l'espera que algú les descobreixi: un punt de vista, una llum, una ombra, un reflex, poden canviar substancialment la nostra percepció de l'entorn i generar una imatge expressiva més enllà del motiu que representa.

En segon lloc, les possibilitats de treball educatiu que ens ofereix el nostre entorn són inesgotables. És un gran recurs que ens permet, a més, treballar de manera interdisciplinària no només la plàstica sinó també la història, les ciències socials, l'ètica, els valors, etc... Per la seva proximitat, no se'ns fa estrany, ans al contrari, poder-lo identificar clarament i poder-lo ubicar; ens ajuda a sedimentar el coneixement i a integrar-lo de manera més directe, ja que, en certa mesura, forma part de nosaltres o nosaltres en formem part.

En tercer lloc, les estètiques urbanes pertanyen a la vida i a l'imaginari dels nostres nens i nenes (d'aquells que viuen a la ciutat, és clar). No podem pretendre que en el moment d'entrar a l'escola els infants s'oblidin de tot allò que veuen i que viuen quan surten al carrer. Tot el contrari: una bona educació plàstica i visual hauria d'acompanyar els nens en la comprensió del món on viuen (del món que veuen). La ciutat, el barri, són al nostre abast. Sense menysprear el valor educatiu d'altres experiències estètiques (visites a museus, visionats d'imatges, llibres,...), cap altre recurs és més proper i més econòmic. La creació *en* i *des* del que ens aporta el nostre entorn i la visió o visions que hi podem projectar esdevenen un estri de coneixement en tant

que estimula no solament l'observació d'allò que ens envolta sinó el propi coneixement de nosaltres mateixos.

I per últim, com a docents, hauríem d'estar sempre atents als canvis que es produeixen en la mirada dels nostres estudiants perquè la societat canvia i les imatges i les estètiques també ho fan amb ella. Si no sabem adaptar l'escola a aquests canvis estètics i aquests usos i consums de les imatges, estarem propiciant una fractura entre el que succeeix dins i el que succeeix fora, que farà que el nen percebi l'escola com a quelcom que no forma part de la realitat i possiblement perdi l'interès pel que s'hi fa o es treballa.

Entornos urbanos. Dos experiencias cruzadas en el barrio de la Ribera (Barcelona)

Resumen: Las lecturas y el diálogo con un entorno urbano (o a partir de ahí) permiten enriquecer el lenguaje plástico tanto en la comprensión como en la expresión personal. Las dos experiencias expuestas en este artículo desvelan maneras diferentes, a pesar de coincidentes en el fondo, de trabajar en, desde y para un mismo barrio capturando su apariencia en imágenes y repensándolas.

Palabras clave: imagen, arte, experiencia docente, expresión plástica, entorno escolar

Environnements urbains. Deux expériences croisées dans le quartier de la Ribera (Barcelone)

Résumé : Les lectures et le dialogue avec un environnement urbain (ou à partir de lui) permettent d'enrichir le langage plastique aussi bien en ce qui concerne la compréhension que l'expression personnelle. Les deux expériences exposées dans cet article dévoilent des manières différentes, bien que coïncidant sur le fond, de travailler dans, depuis et pour un même quartier en captant l'apparence en images et en les repensant.

Mots-clés : image, art, expérience d'enseignement, expression plastique, environnement scolaire

Urban Environments: Two Diverse Experiences in the Ribera Neighbourhood (Barcelona)

Abstract: Interpretations of and dialogues with an urban environment (or which use it as a starting point) help to enrich plastic language both for personal comprehension and personal expression. The two experiences that are covered in this article reveal diverse, yet fundamentally related, approaches to working in, from and for a single neighbourhood, capturing its appearance in images and rethinking them.

Keywords: image, art, teaching experience, plastic expression, school environment